

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Місцеві бюджети як складова бюджетної системи України»

Студентки 2 курсу 1Мз групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Науковий керівник
к. е .н., доцент

Гарант освітньої програми
д. е .н., професор

Завідувач кафедри фінансів
д. е .н., професор,
Заслужений діяч науки і техніки України

Яременко Наталії
Олександрівни

Канєва Тетяна
Володимирівна

Макогон Валентина
Дмитрівна

Чугунов
Ігор Якович

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
1.1. Місцеві бюджети, їх сутність, значення та роль в бюджетній системі України.....	5
1.2. Характеристика доходів та видатків місцевих бюджетів.....	9
1.3. Зарубіжний досвід децентралізації влади у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.....	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
2.1. Порядок і правила формування місцевих бюджетів у сучасних умовах.....	21
2.2. Основні джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів.....	25
2.3. Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів.....	30
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
3.1. Значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій.....	37
3.2. Механізми збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів в умовах економічних перетворень.....	41
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з найбільш важливих реформ сьогодення, спрямованих на вирішення системних проблем, пов'язаних з недостатністю власних місцевих фінансових ресурсів та неможливістю місцевого соціально-економічного розвитку, залишається реформа децентралізації влади, складовою якої є фінансова децентралізація, а її рушійним інструментом є місцеві бюджети.

Сьогодні питання децентралізації бюджетної системи України набувають ще більшої актуальності у зв'язку другим етапом фінансової децентралізації в Україні, що припадає на 2020 – 2021 рр. Попри завершення першого етапу досі існує низка проблем, які потребують вирішення.

Основною проблемою залишається відсутність належної фінансової бази, що потребує вдосконалення ресурсного забезпечення, зміцнення доходної бази місцевих бюджетів, визначення напрямів ефективності використання уже наявних ресурсів. Так, постає потреба удосконалення регламентації відповідної сфери суспільних відносин – бюджетних відносин.

Загальнотеоретичну основу дослідження становлять праці таких науковців як: Павлюк К. В., Кириленко О. П., Мочерний С. В., Єфремов І.І., Науменко А. М. та ін. Підготовку матеріалів випускної кваліфікаційної роботи здійснено з урахуванням позицій сучасних дослідників у сфері публічних фінансів, економіки та експертів з фінансової децентралізації, зокрема таких як: Василик О. Д., Васильєва Н. В., Ворона П. В., Осадчук Н. В., Стойко О. Я. та ін.

Хоча питання визначення місцевих бюджетів як складової бюджетної системи України вже було предметом окремих наукових досліджень, до цього часу не було здійснено широкого систематичного аналізу місцевих бюджетів на другому етапі фінансової децентралізації.

Викладене зумовлює актуальність теми дослідження та свідчить про доцільність поглибленого вивчення науково-прикладних аспектів формування, виконання та контролю місцевих бюджетів.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування та виконання місцевих бюджетів та визначення інструментів збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів в умовах економічних перетворень.

У рамках окресленої мети в роботі вирішуються такі *завдання*:

- розкрити сутність, значення та роль місцевих бюджетів у бюджетній системі України; охарактеризувати доходи та видатки місцевих бюджетів; вивчити зарубіжний досвід децентралізації влади у країнах з розвиненою та трансформаційною економікою;
- визначити порядок і правила формування місцевих бюджетів у сучасних умовах; з'ясувати основні джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів; здійснити аналіз видаткової частини місцевих бюджетів;
- розглянути значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій; визначити механізми збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів в умовах економічних перетворень.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин, що виникають з приводу формування та використання централізованого фонду коштів на місцевому рівні.

Предметом дослідження є місцеві бюджети як складова бюджетної системи України.

Структура роботи. Структура випускної кваліфікаційної роботи підпорядкована меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел, а також додатків. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 57 сторінок, з них основного тексту – 45 сторінок. Список використаних джерел нараховує 73 найменування. Додатки А – Г займають 4 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Місцеві бюджети, їх сутність, значення та роль в бюджетній системі України

Структура бюджетної системи України є дворівневою: на першому рівні – центральний, тобто Державний бюджет України, а на другому – місцеві бюджети. Адміністративно-територіальний устрій визначає, таким чином, і бюджетний устрій, що характеризує організацію побудови бюджетної системи, її структуру, розподіл доходів і видатків між ланками, правові основи функціонування бюджетів, встановлення характеру взаємовідносин між бюджетами [1, с. 8].

Аби з'ясувати роль місцевих бюджетів у складі бюджетної системи України, потрібно визначити сутність такого поняття. В економічній теорії визначають кілька понять бюджету. Крім того, налічується приблизно п'ятдесят його похідних значень.

У Конституції України вживається поняття «місцеві бюджети», а саме, ст. 142 визначає, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [2]. Також, відповідно до ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], «бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування».

Бюджетний кодекс України, всупереч положенням норм Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», розмежовує поняття «місцевий бюджет» та «бюджети місцевого

самоврядування», виокремлюючи бюджети місцевого самоврядування як вид місцевих бюджетів. Так, п. 2 та 34 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України визначено, що бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст (у тому числі районів у містах), в свою чергу, місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування [4].

Економічна сутність місцевих бюджетів виявляється у формуванні грошових фондів коштів, які є фінансовим забезпеченням діяльності органів місцевого самоврядування та використовуються для фінансування, утримання та розвитку соціальної інфраструктури, регіонального розвитку тощо.

Нижче наводимо бачення сутності місцевих бюджетів різними науковцями, відповідно до яких місцевий бюджет – це : – фонди фінансових ресурсів, які призначені для реалізації завдань та функцій, покладених на органи місцевого самоврядування [5]; – трьохаспектне поняття, а саме: - це правовий акт, згідно з яким виконавчі органи влади отримують право на розпорядження певними фондами грошових ресурсів; це план (кошторис) видатків і доходів відповідного місцевого органу влади чи самоврядування; це економічна категорія [6]; – система розподільчих відносин, що виникають у зв'язку з утворенням та використанням фондів грошових коштів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу з метою забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства [7; 56]; – кошторис щорічних доходів та видатків місцевих органів влади, визначений державним устроєм та адміністративним поділом [8, с. 121]; – економічна категорія сфери економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади і призначені для соціально- економічного розвитку певних регіонів країни [9; 57].

Таким чином, узагальнюючи наукові праці вчених-економістів, можна визначити місцеві бюджети як економічну (фінансову) категорію; правовий акт; фінансовий план (кошторис відповідних органів влади).

Крім того, слід виокремити такі основні ознаки місцевих бюджетів, які виділяють їх із загальної системи економічних відносин:

- наповнення дохідної частини місцевих бюджетів залежить від економічного потенціалу регіону та від побудови міжбюджетних відносин;
- регламентуються не лише Бюджетним кодексом, але й іншими нормативно-правовими актами;
- учасниками відносин є, з одного боку, місцеві органи влади, а з іншого – підприємства, установи та населення, які забезпечують рух фінансових потоків;
- концентруючи фінансові ресурси на визначених напрямках, здійснюють державне регулювання регіональною економікою та соціальною політикою;
- структура місцевих бюджетів визначається адміністративно-територіальним устроєм: адміністративно-територіальна одиниця створює власний бюджет, що є фінансовою основою діяльності місцевих органів влади. В Україні станом на 10.04.2020 налічується 8 838 місцевих бюджетів.

Роль і значення місцевих бюджетів в економічній системі держави безпосередньо зумовлені типом економічної системи, обраними цілями та пріоритетами суспільного розвитку.

Сьогодні місцеві бюджети є чинником економічного розвитку і фінансової стабільності регіону; фінансовою базою місцевого самоврядування; інструментом реалізації державної регіональної політики; головним джерелом фінансових ресурсів для утримання, розвитку регіонів; вирішення соціальних проблем тощо.

Економічна сутність місцевих бюджетів виявляється в їх функціях:
-перерозподільча (через них відбувається формування, розподіл і використання грошових фондів); - регулююча (інструмент впливу місцевих органів на соціально-економічні процеси в регіонах); - стимулююча (стимулювання економічної діяльності з метою ліквідації відмінностей у соціально-економічному розвитку регіонів України); - контролююча (контроль за фінансово-господарською діяльністю підвідомчих місцевим органам влади підприємств, організацій, установ) тощо [10; 58].

На сучасному етапі розвитку країни та окремих її регіонів місцеві бюджети відіграють стабілізуючу роль і реально впливають на проведення економічних реформ [11, с. 60].

Роль місцевих бюджетів, зокрема, визначається величиною ВВП, що перерозподіляється через них. Питома вага місцевих бюджетів в перерозподілі ВВП, а також в зведеному бюджеті має важливе значення. Вона свідчить про участь місцевого самоврядування у вирішенні актуальних проблем розвитку держави. Крім того, їх роль визначається часткою доходів та видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, що свідчить про участь місцевого самоврядування у розв'язанні актуальних проблем розвитку. Така частка є загальним показником відображення рівня фінансової незалежності місцевого самоврядування, та дає змогу оцінити ступінь розвитку місцевих бюджетів.

За даними офіційної звітності Державної казначейської служби України [12] за підсумками I кв. 2020 р., частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету склала 40,8%, хоча аналогічний показник за підсумками I кв. 2019 р. – 50%. Видатки місцевих бюджетів становлять 33,2% від загального обсягу видатків зведеного бюджету України у I кв. 2020 року (рис. 1.1).

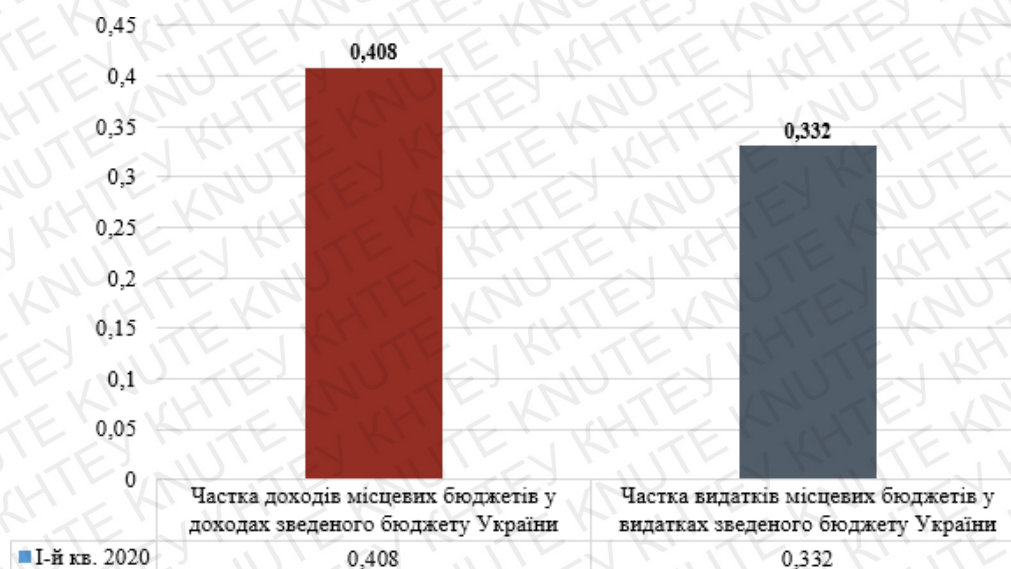


Рис. 1.1. Частка доходів та видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України станом на I-й квартал 2020 р.

Місцеві бюджети стають основним інструментом реалізації регіональної політики й вирішення таких важливих завдань, як структурна перебудова

економіки, вирівнювання економічного розвитку регіонів, розвиток місцевого господарства, здійснення житлового будівництва, благоустрій міст, проведення природоохоронних заходів та ін. [13].

Створення середовища для формування фінансової бази є головним для місцевих органів влади. Зазвичай, у різних адміністративно-територіальних одиницях фінансова база різна. Нерідко вона обмежена. Через це наповненість місцевих бюджетів залежить, з одного боку, від рівня економічного розвитку регіону, зокрема від повноти використання його економічного потенціалу, а з іншого – від цільового, раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів [14, с. 61; 59].

Отже, місцеві бюджети – фонди грошових коштів, призначені для реалізації завдань і функцій, покладених на органи самоврядування. За рахунок місцевих бюджетів – складової бюджетної системи і фінансової бази діяльності органів самоврядування - забезпечується фінансування заходів економічно-соціального розвитку територій. Роль місцевих бюджетів великою мірою визначається часткою доходів та видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, яка свідчить про участь місцевого самоврядування у розв'язанні актуальних проблем розвитку держави. Одним з основних факторів посилення ролі місцевого самоврядування є децентралізація, яка зводиться до реформування бюджетної системи у напрямку формування усіх її ланок як автономних і фінансово спроможних виконувати прийняті бюджетні повноваження.

1.2. Характеристика доходів та видатків місцевих бюджетів

Закономірністю функціонування місцевих фінансів є становлення системи самостійних місцевих бюджетів. Основну роль в цьому процесі відіграють доходи, видатки та способи, на основі яких вони формуються. За рахунок доходів місцевих бюджетів фінансуються найбільш значні заходи держави в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Доходи місцевих бюджетів можна визначити як економічні відносини, які виникають у процесі формування фінансових ресурсів на регіональному рівні та призначені для реалізації функцій і завдань органів місцевого самоврядування.

Доходи місцевих бюджетів формуються з різних джерел, але сутність формування цих різних джерел одна: податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси та зосереджуються в місцевому бюджеті [15].

Доходи місцевих бюджетів класифікуються за джерелами та економічною сутністю.

Класифікація доходів за джерелами (бюджетна класифікація доходів) закріплена на законодавчому рівні, а саме у ст. 9 Бюджетного кодексу України [4], де визначено 4 види доходів залежно від джерела їх утворення. До таких належать наступні: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти.

Кожен розділ об'єднує певні види доходів за джерелами і способами їх отримання. Визначальною базою формування складу й обсягів доходів, форм їх мобілізації до державного й місцевих бюджетів є відносини власності, рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, обсяг бюджетних видатків.

Провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки посідають податкові надходження; вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду).

Податковими надходженнями визнаються передбачені законами України про оподаткування загальнодержавні та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі). Згідно з бюджетною класифікацією загальнодержавних та місцевих податків і зборів (обов'язкових платежів) як джерел наповнення доходів бюджетів передбачено їх систематизацію в такі групи податкових надходжень: - податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості; - податки на власність; - збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів; -

внутрішні податки на товари й послуги; - податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції; - окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів; - рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси; - місцеві податки і збори; - інші податки та збори.

Неподаткові надходження є важливим джерелом доходів бюджетів різних рівнів. Проте їх обсяг значно менший від податкових надходжень. Неподатковими надходженнями визнаються: 1) доходи від власності та підприємницької діяльності; 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; 3) власні надходження бюджетних установ; 4) інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом як важлива складова доходів бюджету включають: - надходження від продажу основного капіталу; - надходження від реалізації державних запасів товарів; - кошти від продажу землі і нематеріальних активів; - податки на фінансові операції та операції з капіталом.

Трансферти - це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Офіційні трансферти можуть надходити: - від органів державного управління; - від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій.

Крім того, в розпорядженні місцевих органів влади можуть знаходитись *цільові фонди*, які є сукупністю фінансових ресурсів, що утворені органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади й мають цільове призначення [16].

За економічною сутністю виокремлюють такі доходи місцевих бюджетів: власні, закріплені та регульовані.

Так, власні доходи - це доходи, мобілізовані місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевим органом влади. До *власних доходів* належать місцеві податки і збори, платежі, що встановлюються місцевими органами влади; доходи комунальних підприємств; доходи від майна, що належить місцевій владі тощо [17].

Закріплені доходи - це доходи, які закріплюються за певним бюджетом. Закріплені доходи також є основою самостійності місцевих бюджетів. У прийнятій у 1996 р. Конституції України термін закріплені доходи не згадується, але фактично закріплені доходи щорічно відображаються у Законі України «Про Державний бюджет України».

За місцевими бюджетами в основному *закріплюються*: місцеві податки і збори; податок на доходи фізичних осіб; податок на прибуток підприємств; плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності; плата за землю; податок із власників транспортних засобів, та інших самохідних машин і механізмів; надходження коштів від приватизації підприємств комунальної власності; інші доходи, що зараховуються до місцевих бюджетів у розмірах, визначених законодавством; надходження збору за забруднення навколишнього природного середовища в частині, яка належить місцевим бюджетам; надходження відрахувань і збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг, доріг загального користування в частині, яка належить місцевим бюджетам. Даний перелік може щорічно змінюватися. Таким чином, закріплені доходи – одна з форм переданих доходів місцевим органам влади на стабільній, довготерміновій основі [15].

Основну частку доходів місцевих бюджетів поки що становлять так звані *регульовані доходи*, що розподіляються між різними рівнями бюджетної системи.

Уточнення переліку регульованих доходів місцевих бюджетів здійснюється в процесі ухвалення щорічних законів про Державний бюджет України. До основних регульованих доходів належать: податок на додану вартість; податок на прибуток підприємств (за винятком тих, що перебувають у комунальній власності); акцизний збір; податок на доходи фізичних осіб; плата за землю.

Регульовані доходи зараховуються до місцевих бюджетів за індивідуальними ставками та єдиними нормативами відрахувань [17].

З урахуванням вищезазначеного структура доходів місцевих бюджетів така: міжбюджетні трансферти, власні доходи, закріплені законодавством на довгостроковій основі та регульовальні доходи.

Нижче зображено доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2019 та 2020 рр. (рис. 1.2) [12].

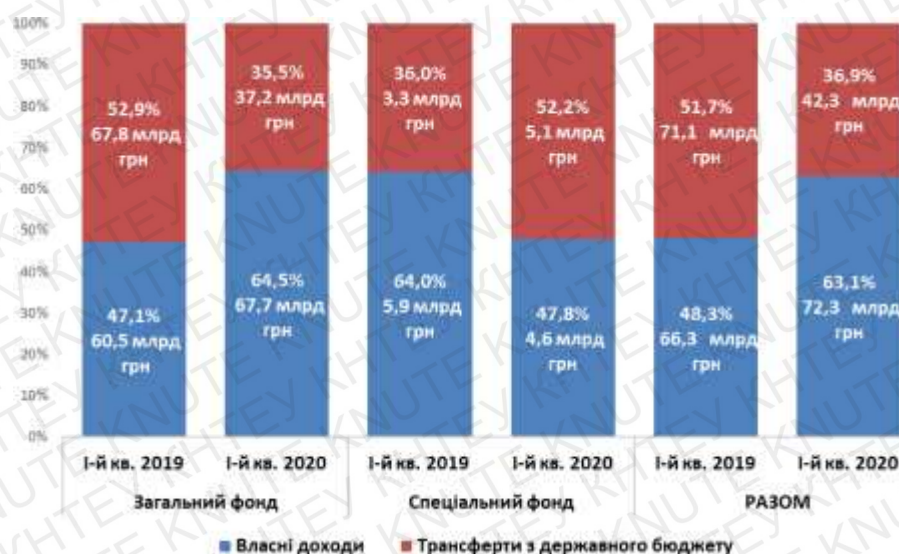


Рис. 1.2. Доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2019 та 2020 років

Більш детальний аналіз доходів місцевих бюджетів міститься у Розділі 2.

Важливу роль у становленні бюджетів самостійних місцевих бюджетів відіграє порядок здійснення видатків і склад цих видатків. Видатки місцевих бюджетів — це економічні відносини, що виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади.

Відповідно до вимог міжнародного співставлення та ст. 10 Бюджетного кодексу України [4] видатки та кредитування бюджету класифікуються за такими ознаками (*бюджетна класифікація видатків та кредитування бюджету*):

- 1) бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- 2) ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету);
- 3) функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- 4) економічною класифікацією (поточні та капітальні).

Також у складі витрат (видатків) бюджету виділяються витрати (*видатки*) *споживання* і витрати (*видатки*) *розвитку*.

Витрати споживання - видатки споживання та погашення боргу. Видатки споживання - частина видатків бюджетів, які забезпечують поточне функціонування органів місцевого самоврядування, бюджетних установ, поточні міжбюджетні трансферти та видатки на фінансове забезпечення заходів соціального захисту населення, а також інші видатки, не віднесені до видатків розвитку та нерозподілених видатків. Вони формуються за рахунок поточних видатків, субсидій і поточних трансфертів підприємствам, які відповідно до функціональної класифікації відносяться до загальнодержавних функцій, оборони, громадського порядку, безпеки та судової влади, охорони здоров'я, фізичного розвитку, освіти, соціального захисту та соціального забезпечення.

Витрати розвитку - видатки розвитку та надання кредитів з бюджету. Видатки розвитку - це видатки бюджетів на фінансове забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема: фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансове забезпечення структурної перебудови економіки. Вони формуються за рахунок капітальних видатків; досліджень і розробок, окремих заходів розвитку й реалізації державних (регіональних) програм; субсидій та поточних трансфертів підприємствам, які відповідно до функціональної класифікації видатків бюджету та кредитування належать до наукових досліджень; економічної діяльності [16].

У процесі витрачання коштів місцевих бюджетів яскраво виявляється зміст основних функцій і завдань, що виконують органи місцевого самоврядування. Склад, структура і динаміка бюджетних видатків відображають державні, регіональні та місцеві пріоритети соціально-економічного розвитку.

Структура видатків місцевих бюджетів підтверджує їх чітко окреслену соціальну спрямованість, тому що на соціальний захист і соціальне забезпечення, утримання об'єктів соціально-культурної сфери витрачається більше 70% коштів місцевих бюджетів України. Не менш важливим напрямом використання коштів місцевих бюджетів є видатки, пов'язані з економічною діяльністю місцевої влади у сфері промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку та інших галузей місцевого господарства, охороною навколишнього середовища [18].

Бюджетним кодексом України у ст. 86 [4] передбачені критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги і наближення її до споживача. Згідно цим критеріям види видатків діляться на наступні групи:

1) I група – видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання публічних послуг і які розташовані найближче до споживачів (здійснюються з бюджетів місцевого самоврядування);

2) II група – видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують надання основних публічних послуг для всіх громадян України (здійснюються з бюджетів місцевого самоврядування, а також районних бюджетів);

3) III група – видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують публічні послуги для окремих категорій громадян, або реалізацію програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України (здійснюються з бюджету АРК та обласних бюджетів). З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

Нижче зображено структуру видатків місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонди) у I кварталі 2020 р. з урахуванням міжбюджетних трансфертів (рис. 1.3) [12].



Рис. 1.3. Структура видатків місцевих бюджетів у I кварталі 2020 р.

Більш детальний аналіз видатків місцевих бюджетів міститься у Розділі 2.

Отже, доходи та видатки місцевих бюджетів можна характеризувати як за визначеною бюджетним законодавством класифікацією, так і за низкою інших ознак, що відображають сутність, призначення та економічну природу доходів та видатків. Разом вони відіграють основну роль в процесі становлення системи самостійних місцевих бюджетів. Доходи та видатки місцевих бюджетів багато в чому залежать від бюджетної політики і ступеню децентралізації управління соціальною сферою. Все це є вирішальним чинником, який впливає на обсяг фінансових ресурсів місцевих бюджетів та на їх питому вагу в загальнодержавних бюджетних доходах та витратах.

1.3. Зарубіжний досвід децентралізації влади у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

Україна вибрала для себе євроінтеграційний шлях подальшого розвитку, тому зарубіжний досвід децентралізації влади у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою та досвід функціонування місцевого самоврядування країн-членів Європейського Союзу може бути корисним і для нашої держави. Функціонування територіальних громад Німеччини, Франції, Польщі та інших держав мають як свої переваги, так і свої недоліки. Крім того, враховуючи, що більшість розвинутих держав світу мають давні традиції проведення децентралізаційних реформ, більшість яких супроводжувалися територіальною реформою, що зводилася до укрупнення територіальних одиниць, міжнародний досвід для України є вкрай важливим та актуальним.

Дослідженням міжнародного досвіду територіальних громад займається велика кількість науковців, серед яких В. Е. Дюран, Б. Дрейфюс, І. Р. Залуцький, В. В. Руденко та багато інших. Також питання щодо функціонування зарубіжних місцевих громад висвітлені в конституціях зарубіжних країн та в багатьох нормативно-правових актах [19, с. 127].

Насамперед хотілося б звернутися до досвіду децентралізації влади, створення та існування об'єднаних територіальних громад сусідньої Польщі. За змістом реформування полягало у зміні способу управління основними публічними послугами на локальному рівні. На сьогодні власні повноваження гміни включають саме те, що є звичайним для повноважень територіальних органів управління нижчого рівня в об'єднаній Європі: 1) соціальна сфера; 2) сфера технічної інфраструктури; 3) сфера громадського порядку та безпеки [20, с.186-187; 62].

Фінанси органів місцевого самоврядування Польщі складаються із власних прибутків, утворюючи так звані незалежні бюджети. Вони складаються з надходжень із встановлених на підставі окремих законів податків, надходжень з оплат, доходів, які отримуються окремими підрозділами гмін, і надходжень від бюджетних підприємств, з майна гміни, спадщини, записів, дарчих, доходів з грошових покарань та штрафів [63]. Сьогодні в місцевих бюджетах зосереджено близько 40% податків на прибуток, майже 7% доходів від корпоративних податків та 100% податків на нерухомість. Для вирівнювання ситуації в Польщі діє система взаємодопомоги одного регіону іншому в умовах профіциту і дефіциту бюджету: багаті гміни сплачують до державного бюджету податок, який розподіляється між тими, хто потребує підтримки. [21; 30, с. 373].

Для нас особливий інтерес представляє досвід децентралізації влади, створення та існування об'єднаних територіальних громад у державах Балтії. У Латвії на I-му етапі передбачалося здійснення об'єднання територіальних громад (волостей) за ініціативою місцевих органів до 31 грудня 2003 року (добровільне об'єднання); - на II-му етапі планувалося визначити межі регіонів урядом згідно з проектом, розробленим відповідним державним інститутом, з 1 січня 2004 до 30 листопада 2004 року (примусове злиття муніципалітетів) [22; 64].

Проте протягом шести років було утворено лише 26 об'єднаних громад, або менше 5%. Головною причиною невдачі першого етапу реформ, на думку латвійських політиків, стала відсутність дієвих механізмів заохочення та державної підтримки перетворень «знизу». Пізніше, відповідно до рішень уряду

від 4 вересня 2007 р. та 19 грудня 2008 р. про новий адміністративний поділ Латвії замість 553 самоврядувань (райони, волості та ін.) були створені 109 країв (novads) – об'єднаних громад. Після об'єднання держава давала додаткову дотацію в розмірі 5% до загального бюджету об'єднаних волостей. На кожне об'єднання, яке створювалося за проектом, відпускатись 285 тис. євро разової дотації, яка використовувалась, як правило, на крайову інфраструктуру [65].

Слід визначити також фінансову основу існування місцевих громад: протягом 1995–1998 рр. були прийняті закони «Про бюджети самоуправління» та «Про фінансове вирівнювання ресурсів самоуправління». На сьогодні основними джерелами доходів місцевих бюджетів у Латвії є податкові надходження, трансферти з державного бюджету, місцеві мита, взаєморозрахунки місцевих громад, плата за послуги. Основну питому вагу у структурі надходжень займає податок на доходи фізичних осіб, який розподіляється між державним та місцевим бюджетами. Значну частину займає також податок на нерухомість, який розраховується виходячи з кадастрової вартості. Бюджетне вирівнювання діє з 1995 р., але збалансування бюджетів відбувається лише частково [23, с. 25].

Серед держав Балтії є ще більш позитивний приклад Естонії. Він, до речі, багато в чому корисний для України. Естонія тривалий час "проштовхувала" добровільне об'єднання громад. Та за 18 років (з 1996 по 2014) кількість муніципалітетів скоротилася лише на 16%, з 254 до 213. Та нещодавно там зважилися на добровільно-примусову реформу. Як підсумок, за рік кількість громад скоротилася до 79. Райони тут ліквідують, а більшість їх функцій перейде "вниз", і лише окремі послуги (передусім, пов'язані з охороною здоров'я) керуватимуться на рівні держави [24].

Стосовно іншої держави ЄС, Франції, то її часто порівнюють з Україною. Схожість держав полягає у розмірі території, кількості населення, структурі державної влади, вони мають подібний територіальний устрій.

Великі розбіжності в чисельності населення і ресурсному забезпеченні комун породжують проблеми диспропорцій рівня життя в комунах. Уряд Франції намагався розпочати примусову територіальну реформу, спрямовану на злиття

комун (муніципалітетів), створених ще сотні років тому. Сьогодні застосовується два підходи: 1) співробітництво комун для вирішення певних спільних проблем шляхом утворення спеціальних організацій - синдикатів; 2) злиття кількох дрібних комун в одну більш потужну і фінансово спроможну для вирішення питань функціонування всіх служб місцевого самоврядування (об'єднання можливе лише за умов повної згоди муніципальних рад чи за результатами місцевого референдуму).

З метою стимулювання об'єднання комун держава запровадила додаткові дотації: законом 1999 р. було прийняте рішення надавати додатково комунам, які об'єднуються, по 40 євро на особу щороку. Тобто на об'єднання в 100 тис. мешканців додатково надходило 4 млн. євро. Таке фінансове заохочення суттєво вплинуло на процес міжмуніципального співробітництва, протягом декількох років було створено на добровільній основі майже 2 600 нових глибоко інтегрованих громад, що об'єднали 90% комун і в яких проживало 85% населення держави [66].

Окремої уваги заслуговує організація фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Система прямих місцевих податків Франції, які формують дохідну частину місцевих бюджетів (житловий податок, професійний податок, земельний податок, транспортний податок, податок на прибирання вулиць тощо), забезпечувала на початку 1990-х рр. лише 35–40 % видаткових повноважень. У результаті заходів щодо децентралізації державного управління частка власних податків у бюджетах органів місцевого самоврядування зростає вже у 2000 р. до 60–65 %. Хоча, як стверджує В. Дюран [25; 67], Франція залишається в ряді країн, де поки що домінує централізована модель міжбюджетних відносин. У 2010 р. розмір місцевих бюджетів становив понад 200 млрд. євро, тобто більше половини бюджету держави. Видатки територіальних громад і їхніх об'єднань фінансуються переважно за рахунок двох видів коштів: податкових надходжень на суму понад 110 млрд. євро, в тому числі 70 млрд. євро за прямими податками, і фінансової допомоги держави в розмірі понад 57 млрд. євро [20, с. 186].

Причини об'єднання громад в Канаді схожі до українських – економія бюджетних коштів, підвищення якості публічних послуг. Політика консолідації призвела до утворення територіальних одиниць, які включали до свого складу соціально та економічно різноманітні громади. До міст приєднували села та селища. Проте проблеми об'єднаних громад не обмежились лише складністю управління. Лише в окремих випадках після об'єднання бюджетні витрати зростали, а не скорочувались. Консолідація муніципалітетів навколо Торонто призвела до витрат на 275 мільйонів доларів. Кошти були втрачені переважно на перебудову системи обслуговування по всій об'єднаній громаді. Консолідація громад не стала універсальним рішенням проблем регіонального розвитку. Отже, недосконалість інструменту об'єднання стимулювала муніципалітети Канади розглядати співробітництво як альтернативу об'єднанню [26].

У Баварії (Німеччина) у ході територіальної реформи 1970-1980 рр. з 7 000 малочисельних общин залишилося 2050, з яких 1200 стали членами адміністративних спільнот, які виконують обов'язки органа влади, що займається видачею паспортів, посвідчень, оформленням виду на проживання. Спільнота несе відповідальність за будь-які завдання, пов'язані з виконанням норм, що регулюють порядок реєстрації актів цивільного стану, зокрема, офіційне засвідчення випадків народження і смерті, веде облік податку на доходи фізичних осіб, готує всі вибори – від місцевих до європейських [27, с. 269].

Отже, з огляду на міжнародний досвід децентралізації влади, створення та існування об'єднаних територіальних громад, можна сміливо стверджувати, що абсолютна більшість високорозвинених держав на певному етапі свого розвитку усвідомила необхідність оптимізації територіальної організації держави шляхом інтеграції основних ланок місцевого самоврядування (громад). Слід зазначити, що для цього були використані два основних методи: стимулювання добровільного об'єднання (Канада) та адміністративне укрупнення (Польща). Обидва методи поетапно були застосовані в Латвії. Крім того, як свідчить досвід Франції та Канади, власне об'єднання громад не завжди доцільне – як альтернатива ефективним є міжмуніципальне співробітництво.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

2.1. Порядок і правила формування місцевих бюджетів у сучасних умовах

2020 р. став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: більшість існуючих малочисельних місцевих рад об'єднуються, стануть спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси. 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, після місцевих виборів в Україні буде 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни. 17 липня Верховна Рада України прийняла Постанову «Про утворення та ліквідацію районів» [28]. Тепер в Україні лише 136 районів. Таким чином, у 2020 – 2021 рр. Україна знаходиться на другому етапі децентралізації, що створює певні особливості для порядку і правил формування місцевих бюджетів.

Відповідно до ст. 75 Бюджетного кодексу, Закону від 21.05.97 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», постанови КМУ від 29.07.20 р. № 671 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021–2023 роки» та враховуючи лист Мінфіну від 13.08.20 р. № 05110-14-6/25074 «Про особливості складання проектів місцевих бюджетів на 2021 рік» (далі – Лист № 25074) [29] триває процес розробки та затвердження планів заходів з підготовки проектів міських бюджетів на 2021 р. Складання та затвердження місцевих бюджетів на 2021 р. забезпечене вже новими органами місцевого самоврядування, створеними після проведення місцевих виборів. Термін затвердження місцевих бюджетів – до 25 грудня включно.

Тому виконавчі органи відповідних місцевих рад мають завчасно здійснити підготовку проектів місцевих бюджетів територіальних громад. Формування взаємовідносин між державним та місцевими бюджетами на 2021 рік здійснюватиметься з урахуванням змін в адміністративно-територіальному устрої

України. У разі утворення та ліквідації районів, а також територіальних громад після проведення місцевих виборів на територіях, затверджених КМУ, пропонується унормувати питання завершення повноважень та правонаступництва органів місцевого самоврядування, виконання бюджетів реорганізованих територіальних громад, правонаступництва майна, прав та обов'язків районних рад ліквідованих районів.

12 жовтня Президент підписав Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо приведення у відповідність положень бюджетного законодавства у зв'язку із завершенням адміністративно-територіальної реформи» (Закон 17.09.2020 № 907-ІХ, в минулому законопроект № 3614) [30], який передбачає, що сільські, селищні, міські бюджети більше не залежатимуть від району. Всі 1469 громад, території яких уже затвердив Уряд, перейдуть на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Відповідно до зазначеного закону, доходи і видатки між бюджетами районів та територіальних громад розмежують. Районні бюджети виключаються із системи горизонтального вирівнювання. Тобто районні бюджети не отримуватимуть базову дотацію і не будуть на прямих міжбюджетних відносинах з державним бюджетом.

Формування районних бюджетів здійснюватиметься за рахунок:

- ▶ власних доходів: податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є райрада; плата за ліцензії та сертифікати господарської діяльності, що видані РДА; орендна плата за користування майном, що перебуває в комунальній власності, засновником яких є райради; орендна плата за водні об'єкти, що надаються РДА та райрадами (до розмежування між громадами) тощо;
- ▶ дотацій та субвенцій, які можуть спрямовуватися з інших бюджетів.

Серед їх основних надходжень затверджених 1469 громад: 60% ПДФО, місцеві податки і збори, рентні платежі, акцизний податок, доходи від використання комунального майна, плата за надання адміністративних послуг, трансферти (дотації, субвенції) тощо.

Деякі нові особливості формування місцевих бюджетів подано в Додатку А.

Як зазначено у Листі Мінфіну № 25074, у проєкті Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» буде передбачено обсяги міжбюджетних трансфертів для бюджетів 1 464 місцевих бюджетів, а саме: – 24 обласні бюджети та бюджет міста Києва; – 1 439 бюджетів територіальних громад.

Крім того, у процесі планування фінансовим управлінням міських рад рекомендується забезпечити: 1) здійснення загальної організації роботи зі складання та затвердження проєкту міського бюджету на 2021 рік; 2) збалансованість показників міського бюджету та дотримання норм Бюджетного кодексу; 3) формування дохідної частини міського бюджету на 2021 р. відповідно до показників соціально-економічного розвитку міста з урахуванням тенденцій надходжень до міського бюджету, наявної податкової бази та заходів, що вживатимуться для залучення додаткових надходжень до міського бюджету; 4) неухильне дотримання вимог ч. 4 ст. 77 Бюджетного кодексу щодо врахування в першочерговому порядку потреби в коштах на оплату праці працівників бюджетних установ та на проведення розрахунків за електричну та теплову енергію, водопостачання та водовідведення, природний газ, послуги зв'язку, що споживаються бюджетними установами; 5) урахування гендерного аспекту відповідно до Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерного підходу в бюджетному процесі, затверджених наказом Мінфіну від 02.01.19 р. № 1 [31].

Щодо проблемних питань, то відносно нещодавно бюджети ОТГ, а з ними й фінансова децентралізація в цілому, отримали «удар» у зв'язку з законодавчими змінами через COVID-19. Практичні наслідки можемо розглянути на прикладі бюджетів ОТГ Донеччини, де нині офіційно створено 20 об'єднаних територіальних громад. Із них фактично працюють тільки 13 — це ті, що вже пройшли процес обрання місцевої влади або з'явилися у процесі приєднання до міст обласного значення. Інші існують лише у юридичній площині й насправді функціонувати почнуть тільки після виборів. Наприклад, Добропільська громада створена ще у 2018 році за процедурою об'єднання, але досі не працює, бо через

складну ситуацію там не призначено вибори. Згідно зі стратегічним плануванням, на підконтрольній території Донеччини має бути створено ще 25 ОТГ, а згодом — іще 20 на тій, що зараз перебуває в окупації. Проте епідемія COVID-19 вносить у життя громад власні корективи.

Через ситуацію з карантинном у поточному році в бюджеті не передбачено коштів на субвенцію для розвитку інфраструктури громад. Цю субвенцію з державного бюджету розраховують за конкретними показниками, і вона залежить від кількості сільського населення та площі ОТГ. За словами експертів, цього року планували, що всі об'єднані громади отримають інфраструктурну субвенцію на загальну суму понад 2 млрд гривень. Зокрема, у Донецькій області на субвенцію у 38,5 млн сподівалися ті 13 громад, що фактично працюють. Але відповідно до останніх змін, до бюджету цю субвенцію не включили. Наразі точаться дискусії щодо повернення цієї субвенції.

Зменшено також субвенцію на соціально-економічний розвиток територій: фактично, до обсягу 2019 року, що становить приблизно 75% від запланованого на 2020 рік. Зменшили суму на Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР). На поточний рік через ДФРР планували профінансувати проекти на загальну суму 7,5 млрд гривень, але 2,6 млрд забрали. Відповідно, буде зменшено фінансування в усіх регіонах [32].

Отже, порядок та правила формування місцевих бюджетів у сучасних умовах продиктовані, здебільшого, виходом реформи фінансової децентралізації України на другий етап. Завершився процес формування адміністративно-територіального устрою базового та субрегіонального рівня і тому в проекті Державного бюджету на 2021 рік запроваджено дворівневу модель міжбюджетних відносин. Після проведення місцевих виборів будуть створені нові органи місцевого самоврядування, які мають забезпечити складання та затвердження місцевого бюджету на 2021 рік. Ураховуючи зазначене, формування взаємовідносин між державним бюджетом та місцевими бюджетами на 2021 рік здійснюватиметься з урахуванням змін в адміністративно-територіальному устрої України.

2.2. Основні джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів

Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Як вже було зазначено у підрозділі 1.2, доходи бюджету відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України класифікуються за такими розділами: податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом (доходи від продажу капітальних активів) та трансферти.

Склад доходів різних рівнів місцевих бюджетів та нормативи зарахування доходів до відповідних бюджетів визначаються Бюджетним кодексом:

стаття 64 – доходи загального фонду бюджетів сіл, селищ та міст;

стаття 64-1 – доходи загального фонду районних бюджетів;

стаття 66 – доходи загального фонду обласних бюджетів;

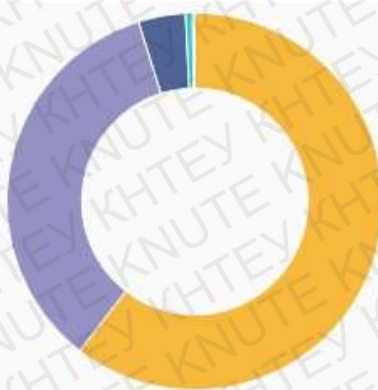
стаття 68 – доходи бюджетів районів у містах;

стаття 69-1 – надходження спеціального фонду місцевих бюджетів;

стаття 71 – бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Види міжбюджетних трансфертів визначені у статтях 96, 97 та 101 Бюджетного кодексу. Напрями та особливості використання окремих видів субвенцій встановлені статтями 103 – 105 Бюджетного кодексу. [4].

У контексті дослідження основних джерел формування дохідної частини місцевих бюджетів важливо визначити співвідношення частки тих чи інших доходів у таких бюджетах. Нижче представлено структуру місцевих бюджетів за доходами (рис. 2.1) [33].



РАЗОМ		
●	Податкові надходження	203 446 986 885.05 грн 60.47%
●	Неподаткові надходження	13 686 200 213.17 грн 4.07%
●	Доходи від операцій з капіталом	2 023 853 899.54 грн 0.60%
●	Від органів державного управління	116 623 539 486.35 грн 34.67%
●	Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	132 888 314.27 грн 0.04%
●	Цільові фонди	512 443 582.17 грн 0.15%

Рис. 2.1. Структура місцевих бюджетів за доходами (вересень 2020 р.)

Структура надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) та структура місцевих податків і зборів за січень – травень 2020 року подані в Додатку Б та Додатку В відповідно [34].

За даними офіційної звітності Державної казначейської служби України, протягом січня-березня 2020 року до місцевих бюджетів України у сукупності надійшло 114,6 млрд грн (на 22,9 млрд грн або на 16,6% менше, ніж за I квартал 2019 року), у тому числі: доходи загального фонду склали 104,9 млрд грн (на 23,4 млрд грн або на 18,2% менше аналогічного періоду 2019 року); спеціального – 9,7 млрд грн (на 0,5 млрд грн або на 5,8% більше аналогічного періоду 2019 року).

За підсумками I кв. 2020 р., частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України склала 40,8%, хоча аналогічний показник за підсумками I кв. 2019 р. становив 50%.

За станом на 01.04.2020 р. затверджений на 2020 рік плановий показник доходів місцевих бюджетів (з урахуванням змін) становить 471,3 млрд грн. За підсумками I кв. 2020 р. рівень виконання річного планового показника становить 24,3%, у тому числі: по загальному фонду – 24,6%; по спеціальному – 21,5%.

У порівнянні з січнем-березнем 2019 р., надходження до місцевих бюджетів за I кв. 2020 р. зменшилися на 22,9 млрд грн або на 16,6%.

Основною причиною змін є зменшення надходжень трансфертів до загального фонду місцевих бюджетів. Так, у 2020 р. з місцевих бюджетів не здійснюються окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту. Тому у січні-березні 2019, минулого року, місцеві бюджети отримали з державного бюджету субвенції: на виплату допомог сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та іншим категоріям громадян в обсязі 13,1 млрд грн; на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг та енергоносіїв – 16,5 млрд грн; на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива – 0,145 млрд грн.

Таким чином, протягом I кв. 2019 р. за названими напрямками місцеві бюджети отримали субвенцій на загальну суму 29,7 млрд грн, які в поточному, 2020 р., уже не надходять до місцевих бюджетів, а фінансуються безпосередньо з державного бюджету. Крім цього, у I кв. 2019 р. місцеві бюджети отримували з державного бюджету субвенцію на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій в обсязі 1 млрд грн, тоді як у поточному році дана субвенція в I кв. до місцевих бюджетів не надходила [12].

Серед видів надходжень місцевих бюджетів найбільшу частку займають надходження **податку на доходи фізичних осіб** – 40,7 млрд грн (або 60,72%) від загальної суми доходів загального фонду. За попередніми даними, за січень-квітень 2020 року надходження ПДФО склали 53,7 млрд грн, що на 4,3 млрд грн або на 8,7% більше 2019 року.

Плата за землю. Протягом I кв. 2020 р. місцеві бюджети отримали плати за землю (земельного податку та орендної плати) 7,2 млрд грн, що на 4,8% (на 0,36 млрд грн) менше від надходжень, отриманих у I кв. 2019 р. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає 10,7% (Додаток Б).

За попередніми даними, у січні-квітні надходження від плати за землю різко зменшилися і склали 8 млрд грн, що на 21,2% або на 2,2 млрд грн менше ніж було

отримано у січні-квітні 2019 р. У квітні 2020 р. плати за землю надійшло 0,8 млрд грн, тоді як у квітні 2019 р. – 2,6 млрд грн.

Єдиний податок. У I кв. 2020 р. сума доходів місцевих бюджетів від надходжень єдиного податку склала 9,9 млрд грн, що на 11,9% (на 1,1 млрд грн) перевищує надходження аналогічного періоду 2019 р. і становить 14,6% від усієї суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. Слід зазначити, що у розрізі платників структура є наступною: - фізичними особами-підприємцями перераховано до місцевих бюджетів 7,3 млрд грн єдиного податку (або 73,8% від його загальної суми єдиного податку, що надійшла до місцевих бюджетів у I кварталі 2020 року); - юридичними особами перераховано - 1,4 млрд грн; сільськогосподарськими товаровиробниками – 1,2 млрд грн.

Надходження **акцизного податку** склали 3,2 млрд грн, у тому числі акцизного податку з палива – 1,5 млрд грн. Крім того, протягом I кв. 2019 р. до місцевих бюджетів акцизний податок з палива не надходив у зв'язку з тим, що розподіл часток для його зарахування був затверджений лише 27 березня 2019 р.

За попередніми даними, за січень-квітень 2020 р. надходження акцизного податку склали 4,4 млрд грн, що на 5,1% (на 0,2 млрд грн) більше ніж у 2019 р. З цієї суми акцизний податок з палива склав 2,1 млрд грн, що на 6,1% або на 0,1 млрд грн менше від надходжень у січні-квітні 2019 року [12].

Окремо варто зупинитися на доходах загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад. У 2020 р. прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом мають 872 об'єднаних територіальних громади (з урахуванням 41 міста обласного значення, в яких відбулося приєднання). За I кв. 2020 р. доходи загального фонду ОТГ (без урахування трансфертів з державного бюджету) склали 12,2 млрд грн, що становить 18% від загального обсягу доходів усіх місцевих бюджетів України.

За підсумками I кв. 2020 р., у структурі доходів загального фонду бюджетів ОТГ найбільшу частку становили надходження ПДФО – 7,2 млрд грн або 58,9% (рис. 2.2). Загальна сума місцеві податки і зборів склала 3,8 млрд грн, що становить 31,2% від доходів загального фонду. Надходження акцизного податку з

роздрібних продаж склали 0,7 млрд грн або 5,9% від усіх надходжень. З цієї суми акцизний податок з палива склав 0,4 млрд грн.



Рис. 2.2. Структура доходів загального фонду ОТГ (без трансфертів з державного бюджету) за I квартал 2020 року

Вагоме значення у доходах місцевих бюджетів мають міжбюджетні трансферти. Протягом I кв. 2020 року місцеві бюджети отримали з державного бюджету трансфертів на загальну суму 37,2 млрд грн (рис.2.3), зокрема: базова дотація – 3,2 млрд грн (8,9% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів); додаткова дотація на утримання закладів освіти та медицини – 2 млрд грн (або 5,3%); освітня субвенція – 17,1 млрд грн (46,0%); медична субвенція – 14,6 млрд грн (39,2%). До державного бюджету з місцевих бюджетів перераховано 2,2 млрд грн реверсної дотації [12].



Рис. 2.3. Структура міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів у I кварталі 2020 року

За оцінками Мінфіну, фінансовий ресурс місцевих бюджетів на 2020 р. в цілому зменшиться на 48,9 млрд грн (10 %), у тому числі за загальним фондом – на 46,9 млрд грн (10,8 %); спеціальним фондом – на 2,0 млрд грн (3,8 %) [35].

Отже, основними джерелами формування дохідної частини місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, єдиний податок, а також акцизний податок. В контексті питання збільшення доходів місцевих бюджетів неохопленими залишилися питання перегляду в сторону збільшення відсотку обсягу зарахування ПДФО до доходів загального фонду бюджетів місцевого самоврядування, а також врегулювання сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджетів місцевого самоврядування за місцем розташування виробничих підрозділів та здійснення їх діяльності.

2.3. Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів

Видатки місцевих бюджетів відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Склад і структура видатків місцевих бюджетів відображають соціальну спрямованість.

В цілому, видатки місцевих бюджетів становлять 33,2% від загального обсягу видатків зведеного бюджету України у I кварталі 2020 року.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів за I кв. 2020 р. склав 99,2 млрд грн. Із зазначеної суми видатки загального фонду склали 87,9 млрд грн, спеціального – 11,3 млрд грн. Структура видатків місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонди) у I кварталі 2020 року зображена на рис. 2.4 [12].

Із загального фонду бюджетів ОТГ проведено видатків на суму 16,7 млрд грн, у т. ч.: - на зарплату з нарахуваннями спрямовано 11,3 млрд грн (67,9% від всієї суми видатків); - на оплату комунальних послуг – 1,1 млрд грн (6,4%).

У розрізі функціональної класифікації видатків найбільший обсяг коштів протягом I кв. 2020 р. було спрямовано на фінансування освіти – 43,2 млрд грн (Додаток Г), що становить 43,5% від загальної суми видатків, проведених з місцевих бюджетів.



Рис. 2.4. Структура видатків місцевих бюджетів у I кварталі 2020 року

У порівнянні з аналогічним періодом 2019 р., видатки на освіту збільшилися на 2,5 млрд грн або на 6,2%. На охорону здоров'я було витрачено 20,1 млрд грн, що становить 20,3% від обсягу видатків місцевих бюджетів. Порівняно з I кв. 2019 р. видатки на охорону здоров'я збільшилися на 1,6 млрд грн або на 8,5%. Видатки на духовний та фізичний розвиток склали 4,7 млрд грн, що у структурі – 4,7% і є на 0,4 млрд грн або на 10,6% більше видатків, проведених у I кв. 2019 р.

Найвища динаміка зростання зафіксована по видатках на житлово-комунальне господарство – їхній осяг склав 5,3 млрд грн, що на 24,5% більше видатків, проведених за аналогічний період 2019 р.

Крім того, показовим є аналіз видатків місцевих бюджетів на 1-го мешканця. Нижче на рис. 2.5 зображено видатки на 1-го мешканця за січень-липень 2019 та 2020 рр., де за відповідний період можемо спостерігати збільшення видатків на будівництво та регіональний розвиток на 4,5% [34].

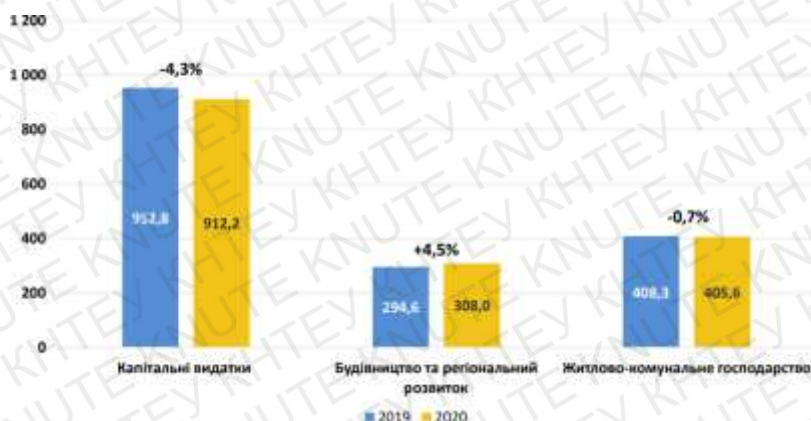


Рис. 2.5. Видатки на 1-го мешканця за січень-липень 2019 та 2020 рр., грн

Видатки на загальнодержавні функції, які включають видатки на утримання органів місцевого самоврядування, склали 8,5 млрд грн, що на 1,2 млрд грн або на 16,1% більше видатків за I кв. 2019 р. [12]. Детальна структура місцевих бюджетів за видатками станом на вересень 2020 р. [33] представлена нижче (рис. 2.6).



Рис. 2.6. Детальна структура місцевих бюджетів за видатками (вересень 2020 р.)

Незважаючи на загальне поліпшення ситуації у сфері управління фінансами, особливої актуальності набуває розв'язання теоретичних і практичних аспектів удосконалення управління місцевими фінансовими ресурсами, зокрема таких складових фінансового механізму, як контроль, аналіз та оцінка.

Результати аналізу витрат місцевих бюджетів корисні для пошуку внутрішніх резервів їх зменшення, усунення нераціонального використання ресурсів та непродуктивних втрат, для оцінки витрат на одного мешканця відповідної території, визначення відхилень фактичних витрат від планових із виявленням причин і винуватців таких відхилень [36].

Забезпечення якісних освітніх послуг є одним із найбільш важливих і соціально чутливих завдань об'єднаних громад. Це найвагоміша за питомою вагою частка видатків місцевих бюджетів ОТГ – видатки на освіту складають близько половини у структурі місцевих бюджетів (у деяких громадах цей показник сягає 75 %). Майже в кожній громаді послуги освіти стосуються не менше 30 % населення громади (діти, їхні батьки, вчителі). Разом із тим для цієї галузі характерна наявність значної кількості проблемних аспектів [37].

Починаючи з 2015 р. галузь освіти фінансується місцевою владою за рахунок цільової освітньої субвенції (ст.103² БК України), механізм розрахунку якої з того часу змінювався вже декілька разів. У 2018 р. розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами здійснюється на основі нової Формули [38], яка враховує нормативну наповнюваність класів, що дозволяє стимулювати проведення оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів, оскільки відчутною для управління та бюджетної спроможності громад є проблема наявності низки малокомплектних шкіл, собівартість утримання учня в яких значно вища, ніж у середньому в громаді. Такі заклади не задовольняють потреби мешканців у якісних освітніх послугах та впливають на зниження економічної ефективності мережі освітніх установ громади. У листі Міністерства фінансів України від 20.09.2018 р. [39] до відома облдержадміністрацій, Міністерства освіти і науки України та Асоціації міст України було доведено, що значна кількість місцевих бюджетів має фактичну наповнюваність класів у загальноосвітніх навчальних закладах значно меншу розрахункової, здійснюється надлишкове утримання понад 5 тис. класів, з них у 141 ОТГ – 1 тис. класів, що призводить до неефективного використання коштів в обсязі близько 2 млрд. грн.

У зв'язку з цим у сфері освіти вкрай необхідні реорганізація та оптимізація мережі навчальних закладів та створення базових опорних шкіл з організованим підвезенням до них учнів із малонаселених пунктів (відповідно до ч. 2 ст 13 Закону України «Про освіту» [72] опорний заклад освіти – це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має

сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти). У результаті цього зменшиться обсяг видатків, поліпшиться надання учням якісної освіти та підвищиться економічна ефективність роботи навчальних закладів.

Щодо медичної субвенції, варто зазначити, що у Формулі її розрахунку [40] не враховується ситуація, коли послугами закладів охорони здоров'я, що перебувають на території ОТГ, користується населення, яке мешкає поза її межами. Це створює додаткове фінансове навантаження на місцевий бюджет ОТГ. У зв'язку з цим доцільним вважаємо розробити формулу розподілу обсягу медичної субвенції з Державного бюджету місцевим бюджетам, яка б враховувала вищезазначений фактор.

Крім того, з Державного бюджету у вигляді додаткової дотації на здійснення переданих з Державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я (ст.103-⁶ БК України) направляються кошти на ті видатки середньої освіти та охорони здоров'я, які не фінансуються за рахунок освітньої та медичної субвенцій, а саме: поточні видатки середньої освіти, включаючи заробітну плату непедагогічного персоналу, та оплата енергоносіїв в закладах охорони здоров'я. Така дотація покриває додаткові потреби з утримання закладів освіти та охорони здоров'я лише на дві третини, тому громади повинні також залучати власні доходи для фінансування цієї галузі [37].

Варто зазначити, з 2018 року розподіл додаткової дотації має здійснюватися в областях між відповідними місцевими бюджетами у порядку, визначеному обласними державними адміністраціями, та затверджуватися рішенням про обласний бюджет (ч. 5 ст. 103-⁶ БК України). Практика такого розподілу показала певні ризики та упередженість. Зокрема, ОТГ окремих областей з метою недопущення заборгованості із заробітної плати та енергоносіїв закладів середньої освіти та охорони здоров'я і уникнення соціальної напруги у бюджетній сфері змушені були спрямовувати на ці цілі лише власні ресурси, оскільки їм не була розподілена додаткова дотація [41]. Це обумовило напруженість бюджетів та значно послабило їх фінансову спроможність.

Враховуючи принцип справедливості і неупередженості та потребу реалізувати видаткові повноваження ст. 89 БК України, всі бюджети об'єднаних територіальних громад мають право на отримання частини додаткової дотації. Від механізму розподілу додаткової дотації ОТГ безпосереднього залежить реалізація ними повноважень на здійснення видатків. У зв'язку з цим для забезпечення фінансування видатків об'єднаних територіальних громад, пов'язаних зі здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, слід:

- або повернутися до розподілу додаткової дотації всім бюджетам на центральному рівні з врахуванням резерву для обласних бюджетів (при наявності проблемних бюджетів на рівні області доцільно залишити резерв (наприклад – не більше 15% загального обсягу додаткової дотації, передбаченої для області);
- або унормувати механізм розподілу обласними державними адміністраціями всім відповідним бюджетам області не менше 85% загального обсягу додаткової дотації, що передбачена на регіон, під час формування обласного бюджету на плановий період [41].

Вартою уваги проблемою є висока частка поточних видатків більшості бюджетів ОТГ в порівнянні з капітальними та значна розбіжність сум цих видатків із розрахунку на одного мешканця: від 13 гривень до 5,3 тисяч гривень [42]. У зв'язку з цим з метою оптимізації видатків бюджетів керівникам ОТГ слід переглянути структуру видатків ОТГ, провести аналіз можливості скорочення поточних витрат, перерозподілити бюджет на користь капітальних витрат, що дасть економію бюджетних коштів у майбутньому, спрямовувати кошти на вдосконалення галузевої та територіальної структури економіки.

В умовах фінансової децентралізації та передачі великої частини ресурсів на місцевий рівень особливо актуальним є питання побудови системи контролю коштів, адже в утворених ОТГ спостерігаються факти витрачання значних коштів громади, зокрема, на утримання апарату місцевої ради [43].

За потрібне вважаємо запровадження в ОТГ внутрішнього контролю ефективності витрачання коштів. Для кожної ОТГ доцільно встановити власні

обов'язкові процедури публічності і прозорості витрачання бюджетних коштів, які б унеможлилювали зловживання або принаймні значно ускладнювали їх. Такими процедурами можуть бути: ухвала положення про проведення бюджетних слухань, залучення ЗМІ на основні стадії бюджетного процесу, періодична публікація підсумків виконання бюджету, обговорення витрат бюджету в населених пунктах за сприяння старост як членів виконавчих комітетів громад, прозорість проведення тендерних закупівель, звіти місцевих депутатів тощо.

Отже, аналіз видаткової частини місцевих бюджетів дає змогу визначити, що у структурі таких бюджетів у розрізі функціональної класифікації видатків найбільший обсяг коштів спрямовується на фінансування освіти та охорони здоров'я, тобто на виконання соціальної функції держави. В умовах фінансової децентралізації існує низка проблем у сфері розподілу видатків місцевих бюджетів, що потребують вирішення. До таких, зокрема, належить налагодження механізму розподілу міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим, запровадження програмно-цільового методу планування у бюджетному процесі, а також запровадження системи внутрішнього контролю ефективності витрачання коштів місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1. Значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій

В умовах глибоких ринкових трансформацій національної економіки ще більш актуальними стали проблеми економічного розвитку регіонів, що залежать від їх бюджетного потенціалу.

Аналіз досліджень та публікацій. Методичні підходи до формування, розподілу і використання фінансових ресурсів регіону з позиції саме його соціально-економічного розвитку висвітлювали наступні вчені: Василик О. Д. та Павлюк К. В., які є провідними науковцями у бюджетній сфері, ними розроблено бюджетні концепції і теорії, зокрема, значну увагу вони приділили вивченню соціальної спрямованості місцевих бюджетів [44], Васильєва Н. досліджує проблему підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів [45], Ворона П. В. аналізує механізми впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток регіону [46], Мярковський А.І. досліджував формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць [47], Осадчук Н. В. розглядає місцеві бюджети і їх роль у регіональному розвитку [48].

Фінансовою базою органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку є місцеві бюджети. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, що передбачено Конституцією та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів.

У процесі розподілу вартості ВВП шляхом формування та використання місцевих бюджетів грошові відносини виникають між бюджетами середньої ланки та вищими бюджетами, підприємствами комунальної форми власності, закладами культурної сфери та населенням регіону. Тобто особливістю місцевих бюджетів є те, що вони відображають певну чітко обмежену частину грошових відносин, які функціонують на окремій території [60; 61].

Роль місцевих бюджетів, зокрема, визначається величиною ВВП, що перерозподіляється через них. ВВП є одним із основних показників, який визначає рівень надходжень до державного та місцевих бюджетів. З початку реформи децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад частка доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у ВВП поступово збільшувалася – із 6,15% у 2016 році до 6,92% за підсумками 2019 [12].

Саме місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належать особливе місце в бюджетній системі нашої держави. У них зосереджено понад 80% усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування [49; с. 170].

Зважаючи на сучасні тенденції децентралізації управління фінансовими ресурсами держави, актуальності набуває визначення ролі та значення місцевих бюджетів у структурі місцевих фінансів. Питання децентралізації бюджетної системи України виходять на перший план, оскільки: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку підконтрольної їй території; фіскальна децентралізація сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами [44].

Говорячи про значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій, у першу чергу, варто згадати про бюджет розвитку. Питання формування та використання бюджету розвитку конкретизовані у Бюджетному кодексі України, де в ч. 4 ст. 71 зазначено, що бюджет розвитку є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів [4].

Бюджету розвитку місцевого бюджету є одним із показників для оцінки якості життя в територіальних громадах. Видатки бюджету розвитку спрямовуються на розширене відтворення, виконання інвестиційних програм (проектів), будівництво, капітальний ремонт і реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери та ЖКГ, розвиток дорожнього господарства тощо. Між тим дохідна частина бюджетів розвитку місцевих бюджетів в Україні, навіть з урахуванням певних позитивних зрушень, закріплених у новій редакції Бюджетного кодексу, на сьогодні не спроможна забезпечити фінансові потреби територій у капітальних вкладеннях. З огляду на це, проблеми наповнення бюджетів розвитку місцевих бюджетів не втрачають своєї актуальності і надалі.

Незважаючи на значний інтерес науковців та позитивні зміни бюджетного законодавства України, бюджети розвитку продовжують відігравати незначну роль у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку територій. Це спонукає до подальшого вдосконалення науково-теоретичного підґрунтя їх формування та використання. У сучасних умовах місцеві органи влади повинні забезпечувати комплексний розвиток території, пропорційний розвиток виробничої і невиробничої сфери, що приведе до подальшого розширення і зміцнення фінансової бази регіональних органів влади [50; 68].

Відтак, для стимулювання розвитку регіонів, на нашу думку, варто визначати проблемні території, до складу яких необхідно включати не лише критичні за показниками, а й усі ті, в яких показники соціально-економічного розвитку значно нижчі від середніх по країні, що оптимально допустимо в межах 25% відхилення, з огляду на досвід розвинених країн. Статус проблемної території за таких показників необхідно переглядати не щорічно, а з законодавчо встановленою періодичністю у 7–10 років. Та варто зосередити увагу й на державних програмах подолання депресивності окремих регіонів, фінансове забезпечення виконання таких програм повинно плануватися за програмно-цільовим методом у відповідних довгострокових бюджетах [47; 69].

Для забезпечення виконання бюджетних завдань розвитку територіальних громад, на нашу думку, необхідно виконати такі умови:

- створити нові джерела надходження до бюджетів розвитку територій;
- забезпечити розвиток бізнесу як основи забезпечення дохідної частини бюджету;
- забезпечити транспаранте використання бюджетних коштів, спрямованих на розвиток територіальних громад.

Виконання зазначених вище заходів приведе до збалансованого бюджетного фінансування соціально-економічних заходів територіальної громади в умовах фінансової децентралізації [50].

Відносно новим поняттям для місцевих бюджетів та розвитку відповідних територій став партиципаторний бюджет (бюджет участі, чи громадський бюджет) — демократичний процес дискусії та прийняття рішень, в якому кожен мешканець громади має змогу впливати, на що витратити муніципальний бюджет. В Україні громадський бюджет почав набирати обертів із реформою децентралізації.

Бюджет участі передбачає залучення жителів міста до розподілу коштів міського бюджету. Він сприяє діалогу між місцевою владою та громадськістю шляхом співпраці в плануванні бюджетів учасників [51]. Всього у 2019 році за рахунок бюджету участі реалізовано 617 проєктів, на які було виділено 84,6 млн грн. Аналіз засвідчив, що найчастіше за рахунок бюджету участі фінансуються проєкти із благоустрою та сфери освіти [52; 70].

В умовах ринкових трансформацій пріоритетними напрямками перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку регіонів повинно стати: підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів шляхом закріплення за ними додаткових дохідних джерел, вдосконалення системи надання та використання субвенцій на реалізацію програм розвитку; усунення диспропорцій формування ресурсної бази місцевих бюджетів; розмежування повноважень між державними та місцевими бюджетами на засадах збалансування загальнодержавних та регіональних інтересів; розроблення програм розвитку регіонів на середньострокову перспективу [45; 71].

Отже, сьогодні місцеві бюджети є ключовою складовою бюджетної системи України, через яку відбувається перерозподіл валового національного продукту, здійснюється фінансування соціального захисту населення, проведення інвестиційної політики та охорона навколишнього середовища. Важливе значення для забезпечення фінансування, реального сектора та сфери послуг на відповідній території має розроблення бюджету розвитку у складі місцевих бюджетів. Сучасний соціально-економічний розвиток регіонів України характеризується фінансовою децентралізацією та особливостями формування місцевого бюджету (наприклад, бюджет участі). Нині місцеві органи влади повинні забезпечувати комплексний розвиток території, що створить умови для подальшого розширення й зміцнення фінансової бази регіональних органів влади.

3.2. Механізми збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів в умовах економічних перетворень

Одним із принципів, на яких ґрунтується бюджетна система України, є принцип збалансованості, відповідно до якого повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень.

Аналіз наукових публікацій і нормативно-правової бази формування місцевих бюджетів дозволяє стверджувати, що переваги в збалансуванні місцевих бюджетів надаються трансферним методам регулювання. На сьогодні застосовним є механізм вирівнювання за рахунок дотацій. Базова та реверсна дотації спрямовані на горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій (рис. 3.1).

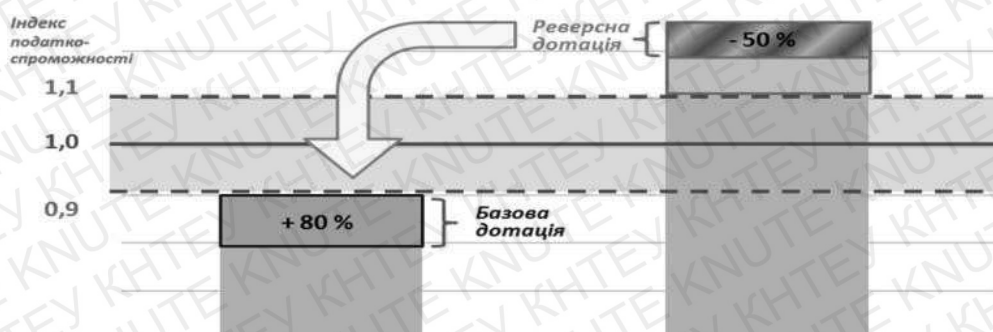


Рис. 3.1. Механізм горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів

Збалансування місцевих бюджетів шляхом дотацій має ряд недоліків, основними з них є: виконання бюджетів нижчого рівня залежить від бюджетів вищого рівня; впевненість отримання доходів від державного бюджету не стимулює органи місцевого самоврядування по залученню власних доходів, особливо при великому рівні дотацій [53].

Потреба запровадження фінансового вирівнювання в Україні зумовлена низкою об'єктивних причин:

1. Нерівномірність територіального розміщення продуктивних сил, що зумовлює диференціювання податкової бази регіонів і територій України. При цьому простежується тенденція до зростання диференціації податкової бази та зміщення центрів її розміщення. Порівняно зменшується роль традиційних індустріальних регіонів і зростає значення столиці держави. Ще більше занепадає податкова база аграрних областей України.

2. Значна диференціація обсягів витрат у сфері надання державних і громадських послуг та цін на ці послуги. З огляду на екологічну забрудненість більш високі витрати на ці послуги здійснюють східні регіони України та регіони зони Чорнобильської катастрофи.

3. Необхідність здійснення центральною владою ефективних заходів із забезпечення єдиних стандартів державних і громадських послуг на всій території держави відповідно до гарантованих Конституцією України соціально-економічних прав громадян України.

4. Потреби передання від центральної влади на місцевий рівень значної частини видатків, не властивих для її конституційних функцій, що більш ефективно здійснюватимуться на місцевому рівні. Це стосується видатків з фінансування освіти, культури, охорони здоров'я тощо.

У зв'язку з цим потрібно запровадити нові механізми міжбюджетних відносин, які б передбачали поступове вирівнювання забезпеченості адміністративно-територіальних одиниць бюджетними коштами при одночасному створенні стимулів для місцевих органів влади і самоврядування до раціоналізації показників місцевих бюджетів та нарощування їх дохідної бази. Пріоритетним

напрямом бюджетної політики має стати впорядкування відносин між місцевими бюджетами шляхом чіткого розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади, обласними та районними органами місцевого самоврядування територіальних громад щодо формування бюджетів [54; 73].

Поряд із цим, чітке закріплення відповідальності, уникнення дублювання функцій, забезпечення підзвітності і підконтрольності органів публічної влади, спрямоване на підвищення рівня фінансової (бюджетної) автономії органів місцевого самоврядування, зокрема, спроможних територіальних громад, передусім ОТГ, з урахуванням основних принципів розподілу видаткових повноважень по вертикалі (економічної ефективності, фіскальної справедливості, досягнення політичної підзвітності та ефективності процесу адміністрування), перевірених досвідом європейських країн, є ключовою передумовою створення ефективної соціально орієнтованої моделі міжбюджетних відносин в Україні [55].

Отже, в умовах економічних перетворень в Україні у черговий раз постає завдання формування механізмів збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів, які сприятимуть появі стійкої зацікавленості і стимулів органів влади в проведенні відповідальної економічної і бюджетної політики. Для кращого функціонування системи інструментів та методів збалансування місцевих бюджетів необхідно створити прозору та об'єктивну процедури виділення трансфертів, в основу якої має бути покладена ідея стимулювання нарощування доходів, а не перерозподіл ресурсів бюджету, виділення об'ємів трансфертів згідно з податковим потенціалом місцевого органу влади. Крім того, необхідним є удосконалення системи бюджетного планування й прогнозування, збільшення питомої ваги нецільових міжбюджетних трансфертів, оскільки саме вони передбачають збільшення фінансової автономії місцевих бюджетів, удосконалення механізму використання фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій для підтримки регіонального розвитку.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене нами дослідження на тему «Місцеві бюджети як складова бюджетної системи України» дало можливість сформулювати наступні загальні висновки до роботи:

1. Місцеві бюджети – фонди грошових коштів, за рахунок яких забезпечується фінансування заходів економічно-соціального розвитку територій. Роль місцевих бюджетів великою мірою визначається часткою доходів та видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті.

2. Доходи та видатки місцевих бюджетів можна характеризувати як за визначеною бюджетним законодавством класифікацією, так і за низкою інших ознак, що відображають сутність, призначення та економічну природу доходів та видатків. Разом вони відіграють основну роль в процесі становлення системи самостійних місцевих бюджетів.

3. З огляду на міжнародний досвід децентралізації влади, створення та існування об'єднаних територіальних громад, можна сміливо стверджувати, що абсолютна більшість високорозвинених держав на певному етапі свого розвитку усвідомила необхідність фінансової децентралізації.

4. Порядок та правила формування місцевих бюджетів у сучасних умовах продиктовані виходом реформи фінансової децентралізації на другий етап. Завершився процес формування адміністративно-територіального устрою базового та субрегіонального рівня. Після проведення місцевих виборів будуть створені нові органи самоврядування, які мають забезпечити складання та затвердження місцевого бюджету на 2021 р. Ураховуючи зазначене, формування відносин між державним та місцевими бюджетами на 2021 р. здійснюватиметься з урахуванням змін в адміністративно-територіальному устрої України.

5. Основними джерелами формування дохідної частини місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, єдиний податок, а також акцизний податок. В контексті питання збільшення доходів місцевих бюджетів неохопленими залишилося, зокрема, питання перегляду в сторону збільшення

відсотку обсягу зарахування ПДФО до доходів загального фонду бюджетів місцевого самоврядування.

6. Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів дає змогу визначити, що у структурі таких бюджетів у розрізі функціональної класифікації видатків найбільший обсяг коштів спрямовується на фінансування освіти та охорони здоров'я, тобто на виконання соціальної функції держави. До проблем належить, зокрема, налагодження механізму розподілу міжбюджетних трансфертів з державного бюджету та запровадження програмно-цільового методу планування.

7. Важливе значення для забезпечення фінансування, реального сектора та сфери послуг на відповідній території має розроблення бюджету розвитку у складі місцевих бюджетів.

8. В умовах економічних перетворень в Україні у черговий раз постає завдання збалансування бюджетів. Для цього необхідно створити прозору процедуру виділення трансфертів зі стимулюванням нарощування доходів, а не перерозподілом ресурсів бюджету, виділенням об'ємів трансфертів згідно з податковим потенціалом місцевого органу влади.

9. Серед перспективних напрямків удосконалення чинного механізму регулювання економічних відносин, що виникають з приводу місцевих бюджетів:

- перегляд в сторону збільшення до 80 % обсягу зарахування ПДФО до доходів загального фонду бюджетів місцевого самоврядування;
- зарахування ПДФО за місцем здійснення господарської діяльності;
- удосконалення механізму здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів місцевого самоврядування (підняття нижньої межі індексу податкоспроможності із 0,9 до 1,0; спрямування реверсної дотації до держбюджету в обсязі 20 % замість діючих 50 %);
- продовження практики передбачення у державному бюджеті інфраструктурної субвенції;
- перегляд механізму розподілу додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я;
- створення системи середньострокового бюджетного планування бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Л. М. Місцеві бюджети як провідна складова бюджетної системи України [Електронний ресурс]/ Л.М. Бабич, С.А. Наконечна // Вісник Національного транспортного університету. – 2013. – № 28. – С. 15-20. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vntu_2013_28_5.pdf
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. ст.170.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. ст. 572.
5. Павлюк К.В. Формування доходів місцевих бюджетів [Текст] / К.В. Павлюк // Фінанси України. - 2006. - № 4. - С. 24 - 37.
6. Кириленко О.П. Місцеві фінанси [Текст]: навч. посібник / О.П. Кириленко. - Тернопіль: Астон, 2004 - 140 с.
7. Сунцова О.О. Місцеві фінанси [Текст]: навч. посібник / О.О. Сунцова. - К.: ЦУЛ, 2010.-488 с.
8. Мочерний С .В. Економічна енциклопедія [Текст]: У трьох томах. ТІ / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. Ред.) та ін. - К.: Видавничий центр «Академія», 2010 - 864 с.
9. Єфремов І.І. Місцеві бюджети та бюджети місцевого самоврядування: проблеми правового визначення / І. І. Єфремова // Форум права,- 2009 - №1. - С. 157-161.
10. Науменко А.М. Сутність та функції місцевих бюджетів в умовах трансформації економіки/ Науково-дослідний інститут при міністерстві фінансів України. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2511/1/Z_9_2006-363-369.pdf.
11. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети як засіб макроекономічної стабілізації та економічного зростання [Електронний ресурс] / Д.А. Ковалевич // Наукові

- записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Економіка. – 2011. – Вип. 16. – С. 58-63. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoa_2011_16_10.pdf.
12. Місцеві бюджети: дані за I квартал 2020 року. Громадське партнерство «За прозорі місцеві бюджети». URL: http://probudget.org.ua/news/mistsevi-byudjeti-dani-za-i-kvartal-2020-roku_792/.
13. Руденко Я.П. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування / Я.П. Руденко // Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 399–414.
14. Ковалевич Д.А. Місцеві бюджети як засіб макроекономічної стабілізації та економічного зростання [Електронний ресурс] / Д.А. Ковалевич // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Економіка. – 2011. – Вип. 16. – С. 58-63. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoa_2011_16_10.pdf.
15. Вігура О. КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ / І.І. О. Вігура // Житомирський державний технологічний університет. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/229.pdf>.
16. Стоян В. І., Даневич О. С., Мац М. І. - 3-тє вид. змін. й доп. - К. : «Центр учбової літератури», 2014. - 868 с.
17. Петленко Ю.В., Рожко О.Д. Місцеві фінанси: Опорний конспект лекцій. URL: https://pidru4niki.com/16290206/finansii/dohodi_mistsevih_byudzhetiv_vlasi_zakripleni_regulovani.
18. Видатки місцевих бюджетів/ Гроші і кредит. Менеджмент. URL: http://bookwu.net/book_finansi_978/60_10.5.-vidatki-miscevih-byudzhetiv.
19. Боголіб М. А. Міжнародний досвід забезпечення соціально-економічних потреб територіальних громад / М. А. Боголіб // Економічний вісник університету. 2016. Вип. 31(1). С. 126-130.
20. Алфьоров С. В. Особливості устрою та функціонування територіальних громад країн-членів ЄС / С. В. Алфьоров // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2013. Вип. 37. С. 181-189.

21. Польський досвід: спроможність гмін. Децентралізація влади. Офіційний сайт щодо децентралізації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7060>.
22. Нападовська Г. Ю. Міжнародний досвід формування та просторове впорядкування. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/3816/1/Napadovskaya_s%20Гомель.pdf.
23. Ткачук А.Ф. Латвія: довга дорога реформ. Робочі записки / А.Ф. Ткачук. К.: Легальний статус. 2015. 56 с.
24. Реформа, якої не уникнути Україні: 10 прикладів об'єднання громад у країнах Європи. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/27/7075538/>.
25. Дюран В. Э. Местные органы власти во Франции: монография / В. Э. Дюран. М., 2007. 211 с.
26. Объединение общин или межмуниципальное сотрудничество: Опыт Канады для Украины. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2017/07/5/7148494/>.
27. Децентрализация государственной власти и местное самоуправление: проблемы реализации / совместные исследования германских, российских, монгольских и киргизских ученых. М.: Изд-во РАГС, 2007. 384 с.
28. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX// Голос України — № 122.
29. Про особливості складання проектів місцевих бюджетів на 2021 рік: Лист Міністерства фінансів України від 13.08.2020 № 05110-14-6/25074. URL: http://ns-mrada.cg.gov.ua/web_docs/6694/2017/11/docs/234T26.PDF.
30. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: Закон України від 17.09.2020 № 907-IX// Відомості Верховної Ради України. 2020.
31. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text>.

32. Удар по децентралізації: Український тиждень: URL: <https://tyzhden.ua/Politics/243185>.
33. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2020&budgetType=LOCAL>.
34. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 вересня 2020 р.: Міністерство розвитку громад та територій України: URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/%D0%9C%D0%BE%D0%BDi%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf.
35. Про зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік»: Лист Міністерства фінансів України від 17.04.2020 №05110-14-6/11536. URL: <https://finance.smr.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0/b1ank-fu-vikhidniy-15325.pdf>.
36. Калмичкова А. О. СИСТЕМА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ. URL: <http://hte.kh.ua:8080/bitstream/123456789/187/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.
37. Гончаренко М.В. Особливості фінансового забезпечення виконання делегованих повноважень місцевого самоврядування в умовах децентралізації. Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-3/doc/3/01.pdf>.
38. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 № 1088 // Офіційний вісник України. 2018. № 7. стор. 35.
39. Щодо освітньої субвенції: Лист Міністерства фінансів України від 20.09.2018 № 07010-07-21/24561. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/deficyt-osvitnoyi-subvenciyi-maye-pokryvatys-u-mezhah-regionu-za-koshty-oblasnyh-byudzhetiv>.

40. Про затвердження формули розподілу обсягу медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 618 // Офіційний вісник України. 2015. № 69. стор. 133.
41. Механізм розподілу додаткової дотації на утримання закладів освіти та охорони здоров'я в областях: погляд експертів. Децентралізія влади. Офіційний сайт щодо децентралізації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8790>.
42. 20 лідерів ОТГ та що є визначальним критерієм для сталого розвитку громад, - дослідження спроможності громад від Яніни Казюк. Децентралізія влади. Офіційний сайт щодо децентралізації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/5981?page=201>.
43. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації / В. Пальчук // Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 6. URL: http://www.nbuvipar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2781:vpliv-detsentralizatsiji-na-posilennya-platospromozhnosti-mistsevikh-byudzhativ&catid=8&Itemid=350.
44. Василик О. Д. Бюджетна система України: підруч. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
45. Васильєва Н. Підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів / Н. Васильєва // Управління сучасним містом. – 2004. - №1-3.
46. Ворона П. В. Механізми впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток регіону / П. В. Ворона // Теорія та практика державного управління. – 2009. - №2. – С. 7-14.
47. Мярковський А.І. Формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць / А.І. Мярковський // Наукові праці НДФІ. - 2009. - №2. - С. 3-17.
48. Осадчук Н. В. Місцеві бюджети і їх роль у регіональному розвитку / Н. В. Осадчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. - №9. –С. 219-223.

- 49.Бондарук Т. Концептуальні засади реформування місцевих бюджетів України / Т. Бондарук // Світ фінансів. – 2011. - №2. - С. 168-171.
- 50.Полинюк Н. І. РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: Стаття. Випуск 18. Частина 2. 2016. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_18/2/39.pdf.
- 51.Бюджет участі. Сайт kyivsmartcity. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/projects/public-budget/>.
- 52.Бюджет участі: які проекти найчастіше реалізовували в громадах за ініціативи мешканців - звіт за 2019 рік. Децентралізація влади. Офіційний сайт щодо децентралізації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12673>.
- 53.Shah A., Boadway R. Intergovernmental fiscal transfers: principles and practice [Public sector governance and accountabilityseries] / edited by Robin Boadway, Anwar Shah [Anwar Shah, Series Editor]. — The International Bank for Reconstruction and Development. — The World Bank, 2007. — 576 p. Available at: <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/IntergovernmentalFiscalTransfers.pdf>.
- 54.Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: підручник. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2017. – 406 с.
- 55.Вовчок І. І. БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА ОПОДАТКУВАННЯ. URL: <http://sciencehub.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/6.%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%BE%D0%BA-%D0%86.%D0%86.-32-40.pdf>.
56. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України /В.І. Кравченко. – К.: Т-во «Знання», 2009. – 386 с.
- 57.Федосов В.М. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії [Текст] /В.М. Федосов, Т.С. Бабич // Фінанси України. - 2008. - №1. - С. 3-23.
- 58.Борисов А. Б. Большой экономический словарь [Текст] Издание 2-е переработанное и дополненное,- М.: Книжный мир, 2009. - 860 с.

- 59.Кравченко В.І. Місцеві фінанси України [Текст]: навч. посібник / В.І. Кравченко. -К.: Київ, 2010. - 487с.
- 60.Попов В. М. Роль місцевих бюджетів у забезпеченні розвитку регіонів/ В.М. Попов// Наукові записки, вип. 18, 2015. URL: <https://core.ac.uk/reader/84824830>.
- 61.Фінанси: Курс для фінансистів: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. В.І. Оспіщева. — К., 2008. — 567 с.
- 62.Чи було полякам легко робити децентралізацію. Децентралізація влади. Офіційний сайт щодо децентралізації влади: URL: <https://decentralization.gov.ua/news/2547>.
- 63.Бугіль С.Я., Степанюк Л.І. Ефективність функціонування місцевих бюджетів в умовах децентралізації публічних фінансів / Бугіль С.Я., Степанюк Л.І. // «Молодий вчений». № 2. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/87.pdf>.
- 64.Канавець М. В. Сучасні підходи та зарубіжний досвід децентралізації публічної влади на місцевому і регіональному рівнях / М.В Канавець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2015. № 119. С. 103-109.
- 65.Чепель О. Д. Децентралізаційні процеси в Україні та Латвії: порівняльне дослідження/ О.Д. Чепель /іНауковий фаховий журнал «Право і суспільство» 2017. №1. С. 52-56.
- 66.Прокопенко Л. Л. Досвід реформування місцевого управління в країнах Європейського Союзу / Л. Л. Прокопенко // Аспекти публічного управління. 2015. № 4. С. 93-101.
- 67.Марку Жерар. Реформа місцевого самоврядування у Франції як поглиблення міжмуніципального співробітництва / Жерар. Марку // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право. 2011. Вип. 2. С. 136-145.
- 68.Алексеев І. В. Бюджетний механізм і соціально-економічний розвиток регіонів: Монографія. / І. В. Алексеев, Г. С. Лопушняк, М. В. Ливдар. Львів : Ліга-Прес, 2014. 248 с.

69. Бугай С. М. Про напрями вдосконалення територіальної організації місцевого самоврядування / С.М. Бугай, Я.Ф. Жовнірчик // Продуктивні сили України. 2009. № 1. С. 126-134.
70. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін, Ю. П. Шаров, Є. І. Бородін, Н. Т. Гончарук [та ін.]; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
71. Дешко А. Л. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА СЕРЕДНЬОСТРОКОВУ ПЕРСПЕКТИВУ. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-07/budgetna-polityka.pdf>.
72. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. ст.380.
73. Козенко А. О. ОСОБЛИВОСТІ ЗБАЛАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ/ // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» Серія: «Економічні науки» // № 2 (2), 2017.

ДОДАТКИ

Додаток А

Нові особливості формування місцевих бюджетів

ГРОМАДИ НЕ ЗАЛЕЖАТИМУТЬ
ВІД РАЙОНІВ

ЗАКОНОПРОЕКТ №3614*

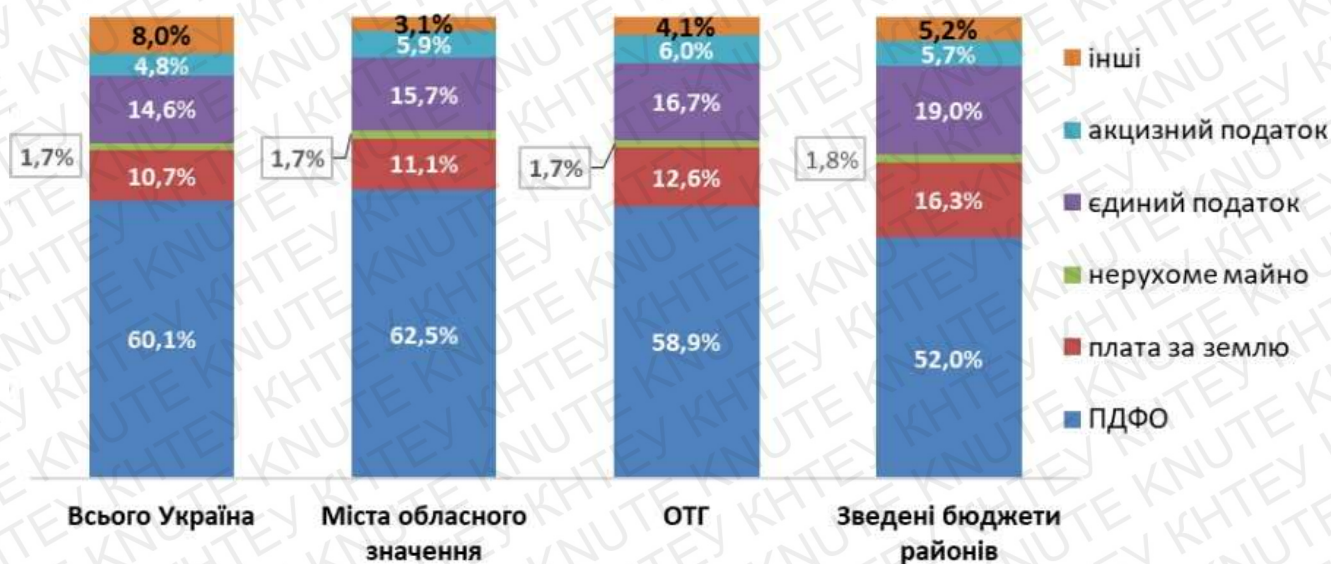
ЯК Є ДО КІНЦЯ 2020



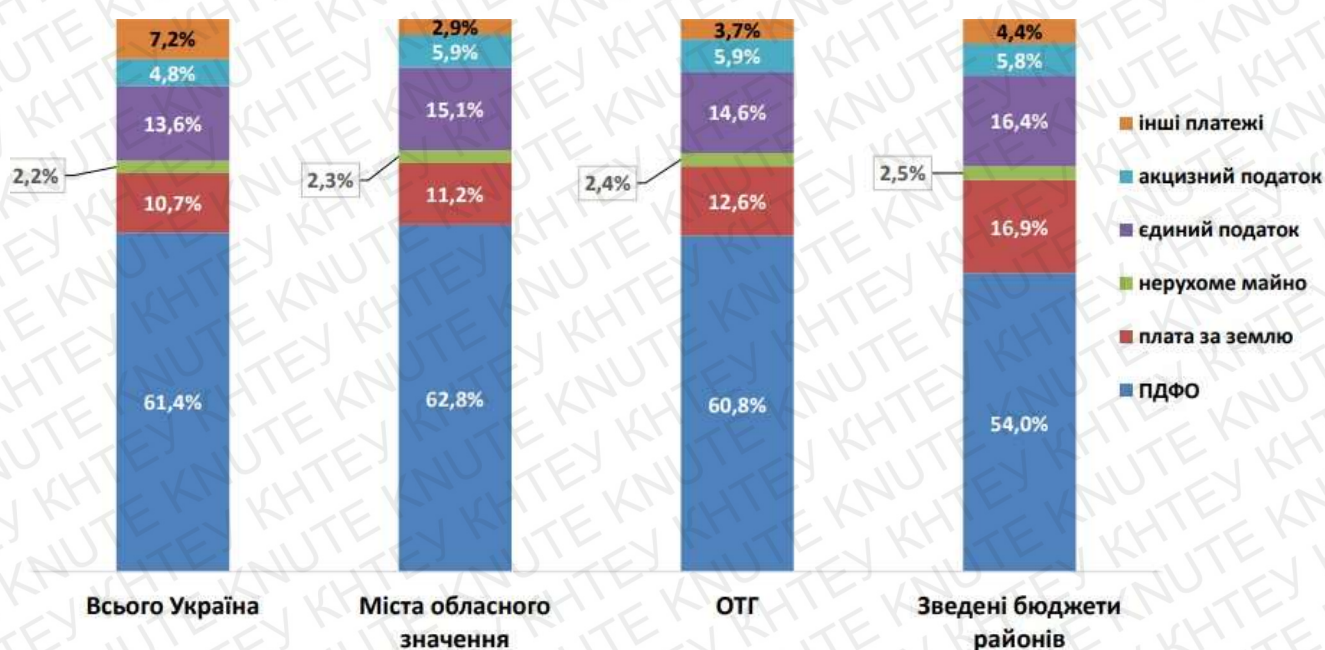
ЯК БУДЕ З 1 СІЧНЯ 2021



Структура надходжень загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) за I квартал 2020 року



Структура надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) за січень-липень 2020 року



Структура місцевих податків і зборів за січень – травень 2020 року



	Єдиний податок	Земельний податок	Орендна плата за землю	Нерухоме майно	Інші	Всього
Бюджети міст обласного значення	8 377,7	2 708,2	3 534,7	1 259,1	121,4	16 001,1
Бюджет м. Києва	4 471,9	1 141,5	1 531,8	945,1	77,5	8 167,9
Бюджети ОТГ	4 171,2	1 379,4	2 202,1	682,6	35,0	8 470,2
Зведені бюджети районів	4 144,6	1 616,6	2 635,3	619,4	32,2	9 048,2

Показники видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією за I квартал 2019 та 2020 років (млн грн)

Видатки за функціональною класифікацією	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
	I кв.2019	I кв.2020	I кв.2019	I кв.2020	I кв.2019	I кв.2020
Загальнодержавні функції	6 965,6	8 239,1	316,0	216,5	7 281,6	8 455,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	201,6	263,8	18,0	32,5	219,5	296,3
Економічна діяльність	2 269,9	2 781,4	5 808,1	6 412,3	8 078,0	9 193,7
Охорона навколишнього природного середовища	8,9	11,0	256,5	131,0	265,4	142,0
Житлово-комунальне господарство	3 534,6	4 318,8	736,5	997,3	4 271,0	5 316,1
Охорона здоров'я	17 216,0	19 315,1	1 311,5	786,4	18 527,5	20 101,4
Духовний та фізичний розвиток	3 957,2	4 388,6	261,4	275,9	4 218,6	4 664,5
Освіта	38 437,2	41 157,3	2 249,7	2 042,0	40 686,9	43 199,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	34 214,1	4 826,2	273,3	298,3	34 487,4	5 124,5
Разом	106 805,0	85 301,3	11 230,9	11 192,1	118 035,9	96 493,4
Міжбюджетні трансферти	2 069,2	2 603,7	124,9	112,7	2 194,1	2 716,4
Усього	108 874,2	87 905,0	11 355,7	11 304,8	120 230,0	99 209,8